

Сцена з вистави «Вій» за Наталією Ворожбит.
Режисер Андрій Бакіров.
Чернігівський музично-драматичний театр ім. Т. Шевченка .

Гоголівський сюжет в інтерпретації Наталії Ворожбит перенесено в сучасне полтавське село, а роль отого «чужого», без якого часом так важко поглянути на себе збоку, грають двоє французів, які приїхали в Україну, щоб розвіртуалізуватися з місцевою дівчиною Оксаною. Саме вона й виявляється фатальною відьмою-«панночкою», яка намагається спокусити одного з них, потім стає жертвою його самозахисту (утім, питання про справжнього вбивцю залишається відкритим), а перед смертю просить того-таки непоступливого француза три ночі молитися за її душу. І в чужинця легше виходить те, що не вдалося гоголівському семінаристу Хоми Бруту: українські жажіття його не страхають, а отже – не мають над ним сили.

У драмі Наталії Ворожбит розглядається той варіант завершення твору, про який говорив один із товаришів Хоми Брута, коли дізнався про його смерть: «А я знаю, почему пропал он: оттого, что побоялся. А если бы не побоялся, то бы ведьма ничего не могла с ним сделать». І про що говорив семінаристові батько панночки перед останньою, третьою ніччю: «Читай, читай! Она недаром призвала тебя. Она заботилась, голубонька моя, о душе своей и хотела молитвами изгнать всякое дурное помышление». Утім, якщо вибір саме Хоми можна пояснити тим, що панночка вже мала змогу відчути силу його молитви під час першого протистояння («он перебирал все заклятья от духов – и вдруг почувствовал какое-то освежение; чувствовал, что шаг его начинал становиться ленивее, ведьма как-то слабее держалась на спине его»), то в інтерпретації Наталії Ворожбит француз молитися не вміє, ба більше – це надзавдання змушує його гуглити інформацію про вичитування молитов з інтернету. Оксана обирає чужинця за іншою ознакою: у нього немає місцевого страху.

Пафосність послання про порятунок душі збалансована приземленістю подачі цієї історії, її «документальністю». І в декораціях, що символізують розбите, застаріле й занехаяне українське село/український світ, як той стілець на трьох ніжках, з якого всі падають, але зрештою прилаштовуються, щоб хоч якось сидіти, навіть не здогадуючись просто полагодити. І в підкреслено буденному одязі його жителів – несподіваних гостей зустріли «по-домашньому»: в сімейках, спортивках, старому дранті... А надто – у впіз-

Вія можна не боятися

Марія Литвин

Докудрама «Вій» за п'єсою Наталії Ворожбит у постановці Чернігівського обласного академічного музично-драматичного театру імені Тараса Шевченка (режисер – Андрій Бекіров) виборола цьогорічну премію імені Леся Курбаса і продовжує змагатися за театральні нагороди та прихильність глядачів.

наваних життєвих ситуаціях та живій розмовній мові дійових осіб, які часто говорять щось геть невідповідне висоті метафоричного узагальнення, викликаючи сміх. Скажімо, в сцені, коли баба Сонька (яку блискуче зіграла заслужена артистка України Любов Колесникова) місить тісто, давній жіночий ритуал – підкреслено акцентований, мовби вирваний із плину буднів своїм кольоровим вирішенням (білі сорочки жінок, білий стіл, біле борошно), особливою пластикою, ритмікою, – озвучено приземлено-документальною розповіддю героїні про стосунки з покійним чоловіком-алкоголіком, а завершується епізод отим впізнано-жіночим-українським: і сил нема, а як не наліплю до ранку пиріжків, «уся Франція буде знати», що не наліпила. Жіноче начало у п'єсі мовби розділене на кілька голосів, кілька «я», спраглих любові – ця спрага притаманна й Каті, що марно домагається взаємності в Оксаниного нареченого, й Оксані, яка користується тілом Каті, поки та спить (відьомська містифікація!), і бабі Соньці, яка має кілька облич і не має віку, і за тим усім зрештою вчувається найглибша спрага: жінки-матерії бути заплідненою духом. Метафорично її показано через порожнє відро в криниці – власне, за цією ознакою двоє іноземців-подорожніх і зійшли з автобуса в свою пригоду. Наприкінці п'єси, після відспівування панночки й щасливого вгамування її спраги, це відро наповнюється водою, і п'ють із нього всі: так передається той таємничий зв'язок, який поєднує мертвих і живих.

І це ще одне важливе послання вистави: про зв'язки. Іноземну мову француза подано через російську, якої взагалі то не розуміють, тож потрібен перекладач, а часом розуміють і поза мовами, надто коли йдеться про спільний досвід: скажімо, коли француз розповідає про власну трагедію – його брата зарізали араби, – баба Сонька задумливо відповідає: «А ми тебе хотіли Вієм налякати»...

Тим Вієм так і не вийшло налякати, і сцена зі смакуванням, «інвентаризацією» страшних історій, у яких відлунують національні травми – про з'їденого в голод хлопчика, про відрізану у війну руку, – викликає радше зворушливу жалість. І лише погляд збоку може підказати: чудовиськ у своїй пам'яті та свідомості не треба боятися, плекаючи й посилюючи свій біль. Часом, обвівши коло й не звертаючи уваги на те, що відволікає, потрібно просто зробити все, що в цю мить залежить від тебе.